

GEBE KISRAKLAR NASIL BESLENMELİ?

At yetiştiricilerinin en çok üzerinde durduğu konu tayların sağlıklı yetiştirilmesidir. Tay yetiştiriciliği, anne karnında hatta kısrağın daha henüz gebe kalmadan önceki döneminde başlar. Kısraklarda 11 ay süren gebelik süresince, bakım ve beslenmelerinde dikkat edilmesi gereken önemli noktalar bulunmaktadır.

Gebe kısrakların beslenmesinde gebeliğin erken evresi ve son evresi (son üç aylık dönem) çok kritiktir. Belirtilen dönemlerde besin ihtiyaçları değişkenlik göstermektedir. Değişen besin maddesi ihtiyaçları Tablo 1. de özetlenmiştir.

Erken Gebelik Evresi: Gebeliğin 2/3 lük kısmını kapsar ve bu dönemde kısrakların vücut kondüsyonlarının ideal veya biraz üzerinde olması beklenir. Bu evrede fötüs, (anne karnında ki tay kilosu) ağırlığının %40 lık kısmından daha azını alır. Bu dönemde kısrakların besin maddesi ihtiyaçları aynı düzeyde egzersiz yapan boş bir kısraktan çok farklı değildir. İyi kaliteli kaba yem kuru ot, mera otu ve ortalama %10-12 düzeyinde protein içeren, lizin ve metiyonin amino asitlerinden, kalsiyumdan zengin kuru yonca ile rasyona ilave edilen vitamin-mineral yem katkı maddeleri kısrakların bu dönemde ki besinsel ihtiyacını karşılayacaktır. Tahıllar, kaba yemin ve merada ki otun kalitesine bağlı olarak rasyona ilave edilebilir. Kullanılacak uygun vitamin-mineral yem katkı maddeleri rasyonda ki diğer hammadde içeriklerine bağlı olarak seçilmelidir. Maalesef atlarda yem katkı maddelerinin üretim ve pazarlamasında tüm dünyada kontrol mekanizmasında ki eksiklik nedeniyle sahada gebelikte kullanılması

önerilen pekçok yem katkı maddesinin sağlıklı gebelik ve tayın gelişimi üzerinde etkisi olmadığı gibi zararları dahi olabilmektedir. Bu nedenle hangi vitamin-mineral premiksini kullanılacağı konusunda mutlaka uzman kişilere danışılmalıdır.

Son gebelik evresi: Gebeliğin son üç aylık döneminde fötüs gelişiminin %60 lık kısmını tamamlamaktadır. Gebeliğin ilerlemesine paralel olarak kısrağın enerji, protein ve tayların büyümesinde önem taşıyan lizin aminoasidi ihtiyacı artar. Ancak bilinenin aksine her vitamin ve mineralin ihtiyacı benzer şekilde artış göstermez (Tablo 1). Örneğin, kalsiyum ve fosfor ihtiyacı gebeliğin 7. ayında, bakır ve iyot ihtiyacı gebeliğin 9. ayında artmasına karşın, çinko, selenyum, A ve E vitaminleri ihtiyacı gebelik süresince değişmez.

Gebe kısraklarda en sık kullanılan yem katkı maddeleri:

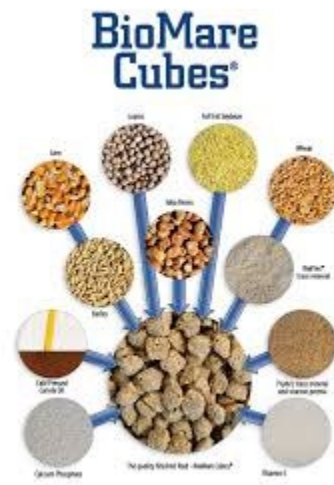
Kalsiyum ve fosfor içerikli yem katkı maddelerinin kullanımı: Sahada iskelet sistemi sağlığında kalsiyum ve fosforun önemi bilinmektedir, ancak maalesef yetersiz kullanımı kadar fazla miktarda kullanımının da zararları bulunmaktadır. Gebe kısraklarda kalsiyum ve fosfor ihtiyacı gebeliğin ikinci evresinin sonlarında artmaya başlar ancak pratikte genel olarak kısrağın gebe kalmasıyla beraber bu tarz yem katkı maddeleri rasyona eklenir ki bu son derece yanlış bir uygulamadır! Fazla miktarda kalsiyum kullanımı bağırsaklardan kalsiyum emilimini azalttığından gebe kısrağın biyoyararlanımını

azaltır ve fosfor emilimini de baskılayarak bu iki mineralin gerek yetersizliğine gerekse oransal olarak dengesizliğine yol açar. Tavsiyem, kontrolsüz olarak kalsiyum ve fosfor içeren yem katkı maddelerinin rasyona eklenmemesidir.

Selenyum içeren yem katkı maddeleri kullanımı: Aslında gebe kısrakların selenyum ihtiyacı oldukça düşüktür (~1 mg/100 vücut ağırlığı) ancak dünyanın pekçok bölgesinde toprak selenyum yönünden fakir olduğundan ve gebelikte selenyum eksikliği tay da ciddi problemlere yol açtığından yeterli miktarda aldığından emin olunmalıdır. Bu problemlerin başında güçsüzlük ve zayıflıkla karakterize beyaz kas hastalıklı taylar doğması, tayın ayakta duramaması veya kalp kasının etkilenmesi durumunda kalp yetmezliğinden tayın ölü bulunması gelir. Ancak selenyum eksikliği kadar selenyum zehirlenmeleride taylarda ve kısraklarda ciddi sorunlar oluşturur ve hatta ölümlü sonuçlanabilir. İdeal selenyum ihtiyacı ile selenyumun toksik (zehir etkisi) dozu arasında büyük bir fark olmaması kontrolünü daha da zorlaştırır. Yani toprağı selenyumdan zengin olan bölgelerde ki gebe kısraklara selenyum içeren yem katkı maddeleri kullanımı kadar toprağı selenyum yönünden fakir bölgelerde ki kısraklara veya taylara bu yem katkı maddelerinin kullanılmaması da tehlikelidir. Tavsiyem, toprağınızın selenyum miktarını analiz ettirmeniz ve rasyon programınız hazırlanırken göz önünde bulundurmanızdır. Ayrıca kısırağa kan testi uygulaması ile de selenyum düzeyi tespit edilebilir.

Özetlemek gerekirse, yukarıda vurgulanan konulardan da anlaşıldığı üzere gebe kısraklar için her çiftlikte uygulanacak standart bir ideal gebe kısrak rasyonu belirlemek mümkün değildir. İdeal rasyon programı çiftliğin mera koşullarına, ot ve yonca gibi kaba yem kaynaklarının kalitesine, diğer yulaf, arpa, mısır, soya unu vb.

konsantre yem analizleri ve aynı zamanda kısırağın bireysel özelliklerine bağlı olarak değişir. Tablo 2. de farklı gebelik evrelerinde rasyon programının nasıl değişmesi gerektiğine dair örnek rasyon programı gösterilmiştir. Burada vurgulanmak istenen gebeliğin ilk 4 ayında sadece kaliteli kaba yeme eklenen protein katkısı ile dahi dengeli beslenme yapılabilir iken, gebeliğin son 3 aylık evresinde yonca, konsantre yem ve hatta uygun vitamin-mineral premiksi rasyona eklenmiştir. Her ne kadar kullanılan yem katkı maddelerinin içeriklerine bağlı olarak farklılık gösterebilselerde genel olarak bilinenin aksine birden fazla yem katkı maddesinin birarada kullanımı pek çok yem katkı maddesinin yüksek düzeyde kalsiyum içermesi ve makromineraler arasında ki dengenin bozulmasına bağlı olarak iskelet sistemi hastalıklarına yol açabildiğinden sakıncalıdır. Sonuç olarak, gebe kısraklarınızın çiftlik koşullarınız göz önünde bulundurularak hazırlanan dengeli ve uygulanabilirliği kolay rasyon programları ile beslenmesi tavsiye edilir.

Tablo 1. Gebe kısrak ortalama günlük besin maddesi ihtiyaçları (vücut ağırlığı=500-600kg)

	Erken dönem gebelik	Son dönem gebelik
Ham protein (g)	650	800
Lizin (g)	27	35
Sindirilebilir enerji (Mcal)	17	20
Kalsiyum (g)	20	36
Fosfor (g)	15	25
Bakır (mg)	100	125
Çinko (mg)	400	400
Selenyum (mg)	1	1
İyot (mg)	3.5	4
Vitamin A (IU)	30	30
Vitamin E (IU)	800	800

* Adapted from NRC (1989).

Tablo 2. Gebe kısrak örnek rasyon programı (vücut ağırlığı=500-600kg)

	0-4 ay gebelik	5-7 ay gebelik	8-9 ay gebelik	10-11 ay gebelik
Kaba yem				
Kuru ot	10-12 kg			
Kuru ot yonca karışımı		8-10 kg	10 kg	10 kg
Konsantre yem^a			1-2 kg	2-3 kg
%25-30 protein katkısı	0.5-1 kg	0.5-1 kg		
Premiks^b				50 g
Yalama taşı	+	+	+	+

^a Protein katkısı içeren kısrak yemi ^bÖzel formüle edilmiş vitamin-mineral kompleksi

AGG AT BESLENMESİ DANIŞMANLIK

Türkiye tel: +90 542 5337576 e-posta: atbeslenmesi@gmail.com

Hollanda tel: +31 625395468 e-posta: aggequinenutrition@gmail.com